

Alternatif Kuramsal Bakış Açılıyla Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramının İncelenmesi

Examining the Concept of Security in International Relations from Alternative Theoretical Perspectives

Başar BAYSAL*

Öz

Uluslararası Güvenlik, bir araştırma alanı olarak Uluslararası İlişkiler disiplinin ortaya çıkmasında kurucu bir role sahiptir. Bu alan Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışma Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramını geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Bu maksatla çalışmanın uluslararası güvenlik kavramına alternatif bakış açılarını incelemesi hedeflenmiştir. Çalışma ilk bölümünde güvenlik tanımlaması üzerinde durmakta ve güvenliği tanımlamak için cevaplanması gereken beş temel soru öne sürmektedir. Bu sayede güvenlik tanımlamasına ek olarak farklı güvenlik yaklaşım ve kuramlarının bu sorulara verilen cevaplardaki farklılıklar üzerinden geliştiği ifade edilerek farklı güvenlik yaklaşımlarının irdelenebileceği bir çerçeve ortaya konulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümü Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramının dönüşümünü ortaya koymaktadır. Bu bölümde özellikle geleneksel güvenlik yaklaşımının darlığından kaynaklanan tatminsizlik ve eleştirel güvenlik çalışmalarının ortaya çıkması süreci, güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesi başlıları altında irdelenmiştir. Çalışmanın ana bölümünü oluşturan üçüncü bölümde ise Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramına olan farklı kuramsal yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bu bölümde, bir önceki bölümle uyumlu olarak öncelikle geleneksel güvenlik yaklaşımları olarak görülebilecek Realizm ve Liberalizmin güvenlik kavramına bakışı açıklanmış, sonrasında ise yeni güvenlik çalışmaları kapsamında üç temel eleştirel güvenlik okuluna ve feminist ve postkolonyal güvenlik yaklaşımlarına değinilmiştir. Son olarak farklı güvenlik yaklaşımlarının aynı konulara nasıl yaklaştığını somut olarak gösterebilmek amacıyla çevresel güvenlik ve göç konuları alternatif güvenlik yaklaşımlarının çerçevelerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Güvenlik Kuramları, Güvenlikleştirme, Geleneksel Güvenlik

Abstract

International Security is a field of study that has a founding role in the emergence of the discipline of International Relations. This field has always had an important place in the discipline. This study aims to examine the concept of security in International Relations from a broad theoretical perspective. For this purpose, the study aims to examine alternative approaches to the concept of international security.

* Doç. Dr., Ankara Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, basar.baysal@ankarabilim.edu.tr.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9205-9234>

In the first part, the study focuses on the definition of security and puts forward five basic questions that need to be answered in order to define security. In this way, in addition to the definition of security, a framework is put forward in which different security approaches can be analyzed. The second part of the study reveals the transformation of the concept of Security in International Relations. In this section, the dissatisfaction arising from the narrowness of the traditional security approach and the emergence of critical security studies are examined under the topics of the deepening and widening of security. In the third chapter, which constitutes the main part of the study, different theoretical perspectives on the concept of security in International Relations are presented. In this section, in line with the previous section, firstly, the views of Realism and Liberalism, which can be seen as traditional security approaches are explained, and then, within the scope of new security studies, three main critical security schools and feminist and postcolonial security approaches are discussed. Finally, in order to concretely show how alternative security approaches address the same issues, different security perspectives on environmental security and migration issues are presented.

Keywords: Security, Critical Security Studies, Security Theories, Securitization, Traditional Security

1. Giriş

Bir araştırma alanı olarak Uluslararası güvenlik Uluslararası İlişkiler disiplininin ortaya çıkmasında kurucu bir role sahiptir. Bu alan Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışma Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramını geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Bu maksatla çalışmanın uluslararası güvenlik kavramına farklı kuramsal bakış açılarını incelemesi hedeflenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde güvenlik tanımlaması üzerinde durulmakta ve güvenliği tanımlamak için cevaplanması gereken beş temel soru ortaya konulmaktadır. Bu sayede güvenlik tanımlamasına ek olarak farklı güvenlik yaklaşım ve kuramlarının bu sorulara verilen cevaplardaki farklılıklar üzerinden geliştiği ifade edilerek alternatif güvenlik yaklaşımlarının irdelendiği bir çerçeve ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümü Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramının dönüşümünü ortaya koymaktadır. Bu bölümde özellikle geleneksel güvenlik yaklaşımının sadece devleti merkeze koymasından ve sadece askeri güvenliğe odaklanmasından kaynaklanan darlığından kaynaklanan tatminsizlik ve eleştirel güvenlik çalışmalarının ortaya çıkması süreci, güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesi başlıkları altında irdelenmiştir. Çalışmanın ana bölümünü oluşturan üçüncü bölümde ise Uluslararası İlişkilerde güvenlik kavramına olan farklı kuramsal bakışlar ortaya konulmuştur. Bu bölümde, bir önceki bölümle uyumlu olarak öncelikle geleneksel güvenlik yaklaşımları olarak görülebilecek Realizm ve Liberalizmin güvenlik kavramına bakışı açıklanmış, sonrasında ise yeni güvenlik çalışmaları kapsamında üç temel eleştirel güvenlik okuluna ve feminist ve postkolonyal güvenlik yaklaşımlarına değinilmiştir. Son olarak farklı güvenlik yaklaşımlarının aynı konulara nasıl yaklaştığını somut olarak gösterebilmek maksadıyla çevresel güvenlik ve göç konuları alternatif güvenlik yaklaşımları perspektifinden incelenmiştir.

2. Güvenliği Tanımlamak

Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininin en temel konularından birisidir. Ancak bu kavram sosyal bilimlerdeki birçok kavram gibi net bir tanıma sahip değildir (Buzan, 1991, s. 7; Baysal, 2022, s. 4; Gallie, 1956; McSweeney, 1999, s. 13; Baldwin, 1997, s. 10). Farklı kuramsal yaklaşımlar güvenlik konusuna farklı açılardan yaklaşmış, alternatif güvenlik yaklaşımları ortaya koymuşlardır. Güvenlik konusunda genelgeçer bir tanımlama ve yaklaşımın olması gerekirken gerekmediği hususunda dahi bir fikir birliği olduğu söylenemez. Geleneksel güvenlik yaklaşımları olarak genellenebilecek olan daha ziyade pozitivist temellere dayalı olan yaklaşımlar güvenlik konusunda genelgeçer bir tanımlama olması gerektiğini ifade ederken daha ziyade inşacı ya da post pozitivist temellere oturan eleştirel güvenlik yaklaşımları ise sosyal hayatın diğer kavramsallaştırmalarında ve doğru önermelerinde olduğu gibi genelgeçer ve objektif bir güvenlik tanımlamasının olamayacağını ifade etmektedirler (Baysal, 2022).

Güvenlik kelime anlamı bakımından incelenecek olursa “güven” kökünden geldiği ve “güvende olma hali”ni ifade ettiği görülmektedir. Bu tanımlamadan hareketle güvenlik “tehdidin yokluğu” olarak görülebilecektir (Baylis vd., 2008, s. 229). Diğer taraftan Ole Wæver (1995) bu tanımlamaya karşı çıkmış ve tehdidin olmadığı yerde zaten güvenlik diye bir kavrama ihtiyaç olamayacağını ifade ederek güvenliği mevcut bir tehdidin varlığı; ancak bu tehdide karşı gerekli tedbirlerin alınmış olduğu durum olarak ifade etmiştir. Ancak bu tanımlamaların ötesine geçerek tehdidin ne olduğu, korunması gerekenin ne olduğu, koruma sorumluluğunun kimde olduğu gibi daha ayrıntılı sorular sorulmaya başlandığında daha derin fikir ayrılıkları ve bu fikir ayrılıklarına dayalı farklı güvenlik kuramları ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, farklı güvenlik kuram ve yaklaşımlarını incelemeyen önce, farklı kuramsal yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açan bu fikir ayrılıklarının hangi başlıklar altında incelendiğini ortaya koymak önemlidir. Bu maddeler altında güvenlik tanımlamasının ana öğeleri olarak da görülebilmektedir (Baysal, 2022, s. 4). Bu maddeleri soru şeklinde ifade edecek olursak:

- Kimin Neyin güvenliği? Korunması gereken ne/kim?
- Tehdit ne? Neler güvenlik tehdidi olarak görülebilir?
- Güvenliği kim sağlar? Meşru güvenlik sağlayıcı kimdir?
- Güvenlik sağlamada kullanılacak meşru yöntemler nelerdir?
- Güvenlik için nelerden vazgeçilebilir?

Özellikle farklı meta-teorik duruşlardan ötürü bu sorulara değişen yanıtlar verilmesi kuramsal anlamda alternatif güvenlik yaklaşımlarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bunun ötesinde tekil olarak güvenlik meselelerinin belirlenmesinde de aslında bu sorulara cevaplar verilmektedir. Sorular arasında belirleyici nitelikte olanların ilk iki soru olduğu söylenebilir. Diğer sorular bu iki sorunun cevabının çizdiği çerçeve üzerinden şekillenecektir. Birinci soru olan “Kimin/ neyin güvenliği?” sorusu aslında kıymetli olanın, korunmaya değer olanın belirlenmesi ile ilgilidir. Bu sorunun cevabı muhakkak ki subjektiftir. Korunması gerekenin ne olduğu sorusuna devlet egemenliği, bireyler, kültür, gezegen, okyanuslar, canlı türleri, ekonomik refah, seyahat

özgürlüğü, özel hayatın gizliliği şeklinde cevaplar verilebilir ve verilen bu cevaplar güvenlik tanımlamasını şekillendirir. Korunması gereken olgu aynı zamanda güvenliğin referans nesnesi olarak adlandırılmaktadır. İkinci soruda ise ortaya konulan bu referans nesnesine karşı neyin tehdit olduğu belirlenmektedir. Tehdidin belirlenmesinde önceliklenen referans nesnesinin ne olarak belirlendiği önem arz eder; ancak aynı referans nesnesi için farklı olgular da tehditleştirilebileceğinden aslında bu soru da inşa sürecinin önemli bir parçasıdır. Diğer devletler, devlet dışı silahlı aktörler, iklim değişikliği, salgın hastalıklar, göç, fakirlik, demokratik olmayan uygulamalar gibi olgular belirlenen referans nesnesini tehdit eden varlıklar olarak ortaya çıkabilecektir. Meşru güvenlik sağlayıcı, meşru güvenlik yöntemleri ve güvenlik için nelerden vazgeçilebileceği başlıkları bu iki temel soruya verilecek cevaplara göre şekillenecektir. Özellikle son soru olan güvenlik için nelerden vazgeçilebileceği hususu çoğu zaman zımnen cevaplanan bir sorudur. Güveniksizlikleştirme yaklaşımını ortaya koyan uluslararası siyaset sosyolojisi (Baysal, Lüleci ve Karakaş, 2019) ya da Paris Okulu olarak bilinen ekolün özellikle üzerinde durduğu “güvenlik için nelerden vazgeçileceği” ya da “neye rağmen güvenlik” konusu bölümün ilerleyen kısımlarında daha ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

Beş soru daha eleştirel bir bakışla incelendiğinde bizleri altıncı bir soruya da götürmektedir. Bu soru, yukarıdaki soruları cevaplayan kimdir ya da “güvenlik tanımlamasını kim yapar?” sorusudur. Farklı bir deyişle güvenliği tanımlama hakkı ya da gücü kimdedir? Daha da derine gidilecek olursa güvenliğin tanımlanmasındaki güç ilişkileri nelerdir? Bu tanımlamanı arkasında nasıl farklı çıkar hesaplamaları yatmaktadır? Özellikle Post-yapısal yaklaşımlar bu soruların cevabını farklı metotlar kullanarak ortaya çıkarmaya gayret etmektedirler (Ceydilek, 2022).

Sonuç olarak güvenlik konusunda üzerinde hemfikir olunan genelgeçer bir tanımlama mevcut değildir. Doğrunun tekilliğinin mevcut olmadığı sosyal alanda yer alan bu kavram ile ilgili tek bir doğru olmaması da aslında son derece normal bir durumdur. Kuramsal anlamda bakıldığında farklı meta-teorik duruşlar; tekil güvenlik meseleleri açısından incelendiğinde ise farklı güç ilişkileri ve farklı çıkar hesaplarının, alternatif bakış açıları ve güvenlik tanımlamalarının ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir. Ancak Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde güvenlik kavramsallaştırmasını genel bir dönüşüm yaşadığı ve zaman içerisinde dar bir kapsamdan kurtularak genişleyip derinleştiği görülmektedir. Bir sonraki kısımda yukarıda verilen güvenlik tanımlamasının öğelerinden hareketle güvenliğin nasıl dönüştüğü incelenecektir.

3. Güvenliğin Dönüşümü

Genel anlamda bakıldığında Uluslararası İlişkiler disiplinde güvenlik kavramsallaştırmasının geleneksel bir yapıdan, inşacı ve post yapısalcı bakış açılarını da kapsayacak bir yapıya dönüştüğü görülmektedir. Bu dönüşüm güvenlik tanımlamasının öğelerini oluşturan sorulara farklılaşan cevaplar verilmesi ile sağlanmıştır. İlgili süreç ise literatürde genel olarak güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi olarak adlandırılmaktadır (Krause ve Williams, 1996).

Güvenlik geleneksel bakış açısı ile incelendiğinde en dikkat çekici husus bu yaklaşımın devlet merkezli ve askeri odaklı olmasıdır (Baysal, 2002, s. 8; Buzan & Hansen, 2007). Bu kapsamda geleneksel güvenlik yaklaşımı yukarıda verilen soruları devleti merkeze koyarak ve askeri güvenlik bakış açısıyla cevaplamaktadır. Örneğin Stephen Walt (1991, s. 212) güvenliği “askeri gücün kontrolü ve kullanılması” olarak tanımlarken, Miller (2001, s. 16) milli güvenliğe olan tehdidin diğer devletler olduğunu ve bu tehditlerin askeri karşılık gerektirdiğini ifade etmiştir. Bu bakışla korunması gereken varlık devlet ve devletin egemenliği; tehdit olarak görülen varlık diğer devletler ve bu devletlerin askeri güçleri; güvenliği sağlayacak meşru aktör de yine devlet ve devletin silahlı kuvvetleridir. Diğer iki sorunun temel değişkenleri olan güvenlik sağlamadaki meşru yöntemler ve güvenlik için nelerden vazgeçilebileceği konularına verilen yanıtlar ise farklı güvenlik meselelerine göre değişebilecektir. Güvenliği sağlama yöntemleri kuvvet kullanımı, silahlanma, sınır güvenliği tedbirlerinin artırılması gibi eylemler olabiliyorken, güvenlik için nelerden vazgeçileceği sorusunun cevapları da seyahat hakkının kısıtlanması, ekonomik refahın zayıflaması ve hatta ülkenin vatandaşlarının bir kısmının hayatlarını kaybetmeleri olabilecektir. Bu yaklaşımda güvenlik objektif bir olgu olarak görülmekte ve güvenlik meselelerini verili olduğu, herhangi bir inşa süreci sonucunda inşa olmadığı iddia edilmektedir.

1970’lerden itibaren Uluslararası İlişkiler disiplinde güvenlik kavramına bakışta bir genişleme ve derinleşme sürecinin başladığı gözlemlenmektedir (Krause and Williams, 1996). Bu iki süreç birbiri ile ilişkili olarak ilerlemiştir. Güvenliğin derinleşmesi dediğimizde özellikle yukarıdaki verilen “güvenliği sağlanacak kim/ne?” sorusuna alternatif cevaplar verilmesi üzerinden bir derinleşme olduğu söylenebilir. Güvenlik kavramsallaştırmasında güvenliğe sağlanacak olan olgu referans nesnesi olarak adlandırılmaktadır. Yine yukarıda belirtildiği gibi geleneksel güvenlik yaklaşımında referans nesnesi devlet ve devletin egemenliğidir. Bu yaklaşımda güvenlik denildiğinde anlaşılacak millî güvenliktir. Ancak bu duruş 1970’lerden itibaren sorgulanmaya başlamış ve devlete alternatif farklı referans nesnelere de güvenliğin konusu olmaya başlamıştır (Krause & Williams, 1996, s. 230). Kopenhag Okulu akademisyenleri bu sorgulamanın temel nedeninin geleneksel güvenliğin sadece devlet güvenliğine odaklanması ve sadece askeri güvenliği incelemesinden kaynaklanan darlığı olduğunu ifade etmektedir (Buzan vd., 1998, s. 2; Bilgin, 2010). İlerleyen süreçte bireyden gezegene farklılaşan referans nesnelere güvenlik çalışmalarında ele alınan referans nesnelere olarak çalışılmaya başlanmıştır. Literatüre giren referans nesnelere bireyler, gruplar ya da uluslararası sistem gibi farklı analiz düzeylerinde aktörlerin yanında çevre, gezegen, ekonomik refah, kültür hususların da dahil olduğunu ifade etmek gerekir.

Güvenliğin genişlemesi sürecine bakıldığında ise bu sürecin genel anlamda tehdidin ne olduğu sorusuna alternatif cevaplar üretilmesi ile ilerlediği söylenebilir. Ancak bu süreci sadece tehdit türlerinin çeşitlenmesi olarak görmek indirgemeci bir yaklaşım olabilir. Tehdidin çeşitlenmesinin yanında farklı konu ve temaların da güvenlik çalışmalarının konusu haline gelmesi de bu çerçevede düşünülebilir. Bu kapsamda güvenlik askeri güvenliğin ötesine geçerek farklı konuları da kapsamı içerisine alabilmiştir (Krause&Williams, 1996). Kopenhag okulu yazarları tarafından ortaya konulan (Buzan vd., 1998) güvenlik sektörleri yaklaşımı bu sürecin anlaşılması konusunda yardımcı olabilecektir. Kopenhag Okulu yazarları beş farklı güvenlik sektörü ortaya koymuştur

(Buzan vd., 1998). Bunlar askeri güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik, siyasi güvenlik ve çevresel güvenlik konularıdır. Bu kapsamda belirtilen sektörlere ek olarak göç, enerji güvenliği, salgın hastalıklar gibi hususların da güvenlik kavramsallaştırmasının genişlemesi kapsamı içerisinde değerlendirilebilecektir.

Güvenliğin dönüşümü kapsamında derinleşme ve genişleme trendlerine ek olarak dikkat çeken bir diğer husus ise güvenlik konusunda pozitivist bakış açısına alternatif olarak inşacı ve post pozitivist yaklaşımların güvenlik çalışmalarında yer edinmesi olmuştur. Bu dönüşüm ile güvenlik meselelerini verili olarak gören geleneksel güvenlik bakış açısının yanında (Krause & Williams, 1996, s. 242) bu meselelerin bir inşa süreci sonrası ortaya çıktığını irdeleyen, bu süreçte farklı güç ilişkileri ve çıkar hesapları gibi faktörlerin rol oynadığını ileri süren yaklaşımlar literatürde yer bulabilmiştir (Esen ve Baysal, 2022). Bu yeni yaklaşımlar içerisinde de güvenliğin inşa sürecine neyin etki ettiği konusunda net bir fikir birliği olmayıp söylem ya da pratikler gibi farklı hususların bu inşaada etkili olduğunu iddia eden yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi süreci özellikle geleneksel yaklaşımı benimsemiş olan akademisyenler tarafından eleştirilmiştir. Bu noktada süreci eleştirenleri temel argümanı güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesinin güvenliği temel odağından ve metodundan uzaklaştıracağı, bu durumun da çalışma alanını tutarsız ve pratik olarak alakasız bir duruma sokacağı üzerinedir (Krause & Williams, 1996, s. 230; Buzan vd., 1998, s. 2). Mearhseimer (1995, s. 92) alternatif yaklaşımların güvenliği analiz etmek için açık bir çerçeve sunmadığını ifade ederken, Walt (1991, s. 123) bu yaklaşımların hem analitik olarak yanlış hem de siyasi olarak sorumsuz olduklarını iddia etmektedir. Aynı zamanda Walt güvenlik çalışmalarının askeri odaklı olmayan AIDS, fakirlik, uyuşturucu maddeler, çevresel sorunlar, çocuk istismarı, ekonomik daralma gibi başlıkları da kapsar hale gelmesinin alanı çok fazla genişleteceğini ve böylece önemli sorunlara çözüm üretmenin imkânsız hale geleceğini ifade etmektedir (Walt, 1991, s. 123).

4. Alternatif Kuram ve Yaklaşımlarla Güvenlik Kavramı

Güvenliğin tanımlamasındaki belirsizlik ve Uluslararası İlişkiler disiplininde güvenlik kavramsallaştırmasının dönüşümünü açıkladıktan sonra bu kısımda alternatif güvenlik yaklaşımları irdelenecektir. Aslına bakıldığında bu yaklaşımlar üzerinden de Uluslararası İlişkiler disiplininde güvenliğe bakışın nasıl dönüştüğü görülebilecektir. Bu maksatla aşağıda verilen farklı kuramsal yaklaşımlar geleneksel yaklaşımlardan başlayarak yeni güvenlik yaklaşımlarına geçilecek şekilde sıralanmıştır.

4.1. Güvenliğe Geleneksel Bakış: Realist ve Liberal Kuramda Devlet Merkezli ve Askeri Odaklı Güvenlik Anlayışı

Geleneksel güvenlik denildiğinde akla gelen ilk kuram realizm olmakla beraber liberalizm de ortaya koyduğu devleti merkeze alan güvenlik yaklaşımları nedeniyle bu çatı altına alınabilecektir.

Bu bölümde Realizm ve Liberalizm'in farklı alt kuramları da göz önünde bulundurularak güvenlik konusundaki temel yaklaşımları ele alınacaktır.

Uluslararası İlişkiler disiplininin doğuşundan bu yana temel kuramlardan birisi olan Realizmde güvenlik meselesi her daim ana konulardan birisi olmuştur. Aslına bakıldığında literatürde geleneksel güvenlik yaklaşımı olarak ifade edilen yaklaşımdan çoğu zaman kastedilen realist güvenlik yaklaşımıdır. Bu yaklaşım yukarıda belirtildiği gibi devlet merkezli ve askeri güvenlik odaklıdır.

Realizm kendi içerisinde farklılaşan kuramlar barındıran bir çatı teori olarak görülebilir. Realizm içerisinde görülen temel kuramlar klasik realizm, yapısal realizm (neorealizm) ve neoklasik realizmdir. Ancak bu farklı realist kuramların belli ortak önermeleri mevcuttur (Sula, 2022; Dunne ve Schmidt, 2020, s. 138-141). Realizmin güvenlik anlayışıyla ilişkili olan bu ortak önermelerinden ilki devlet merkezci olmalarıdır. Tüm Realist kuramlara göre uluslararası ilişkilerin temel aktörü devletlerdir ve realist güvenlik anlayışında güvenlik denildiğinde devlet güvenliği anlaşılmaktadır. Bir diğer ortak nokta materyal özelliklere verilen önemdir. Bu kapsamda güvenlik çalışmalarında başta askeri güç olmak üzere materyal kabiliyetler ve varlıklar ön plana çıkmaktadır. Başka bir ortak nokta ise tüm realist kuramlara göre uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğu ön kabulüdür. Bu önerme realist güvenlik çalışmalarına önemli bir temel oluşturmakta, devletlerin güvenlik ihtiyacının temel nedeni olarak uluslararası sistemin anarşik yapısı gösterilmektedir. Bunun ana nedeni realist anlayışta anarşinin çatışmayı kaçınılmaz hale getirmesidir. Bu anarşik yapı içerisinde devletlerin ana hedefi kendi bekalarıdır. Dolayısıyla realist güvenlik anlayışında korunması gereken referans nesnesi devletin bekasıdır.

Felsefi temelleri Thucydides, Machiavelli ve Hobbes (Dunne ve Schmidt, 2020, s. 132) gibi düşünürlere dayanan Klasik Realizmde devletlerin davranışlarını açıklamada insan doğasına yapılan benzetme dikkat çekicidir (Owens, Baylis ve Smith, 2020, s. 9). İnsan doğasının bencil, güce meyleden ve çıkarlarını önceleyen bir yapıda olduğunu iddia eden bu yaklaşımda doğa hali şartlarında çatışmanın kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedir. Klasik Realist anlayışta uluslararası sistemin anarşik yapısı ile doğa hali arasında bir analogi kurulmaktadır. Güven ve işbirliği imkânını kısıtlayan bu ortamda devletler kendi güvenliklerini kendileri sağlamak durumundadır (Dunne ve Schmidt, 2020, s. 140). Klasik Realistlerin bu hususta vurguladığı önemli bir husus da güvenlik ikilemi konusudur. Belirtilen anarşik yapıda güvenliklerini sağlamak isteyen devletler materyal/askeri güçlerini arttırma eğiliminde olmaktadır. Bu şekilde askeri güçlerini arttıran devletler sadece savunma maksatlı olarak silahlanıyor olsalar bile anarşik yapıdan kaynaklı büyük bir güven sorunu olan ortamda diğer devletler tarafından bir tehdit olarak görülmeye başlarlar. Bu durumun oluşmasında ofansif ve defansif silahlar arasında ayırım yapmanın zor olması da etki etmektedir. Sonuç olarak silahlanan devleti tehdit olarak gören diğer devletler de silahlanma yolunu seçmekte ve durum bir silahlanma yarışına neden olmaktadır (Jervis, 1978). Bu durum da devletler arasında çatışmanın kaçınılmaz hale gelmesine neden olmaktadır (Sula, 2022, s. 13).

Klasik Realizmi analiz düzeyi üzerinden eleştirerek ortaya çıkan Yapısal Realizm yine devlet merkezli bir yaklaşım olmakla birlikte uluslararası ortamda gerçekleşen olay ve sonuçları sistemik faktörler üzerinden açıklamanın daha yerinde olacağını iddia etmiş ve devlete ve insan doğasına odaklanan Klasik Realizmin indirgemeci bir yaklaşım olduğunu ileri sürmüştür (Waltz, 1979). Yapısal Realizm yaklaşımında anarşik bir yapıda olan uluslararası sistem içerisinde devletler güvenliklerini sağlamak ya da güçlerini arttırmak gibi birbirleri ile aynı hedeflere sahip olan benzer varlıklardır. Bu yapı içerisinde devletlerin davranışlarını belirleyen ana unsur sistemin yapısıdır (Sula 2022, s. 38). Ancak sistemin yapısının ana belirleyeni de devletlerin görelî kabiliyetleridir. Anarşik olan sistem içerisinde devletler kabiliyetleri çerçevesinde konumlanmaktadır. Bu konumlanmada süper güçlerin sayısı sistemin genel yapısını belirlemektedir. Tek bir süper gücün olduğu sistem tek kutuplu, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi iki süper gücün var olduğu sistem iki kutuplu, ikiden fazla süper gücün olduğu sistem ise çok kutuplu olarak adlandırılmaktadır. Realizm içerisinde dahi bu farklı kutupluluk türlerinin devletler arası çatışmayı önlemede daha etkili olduğuna dair tartışmalar mevcuttur.

Yapısal Realizmin literatürde son derece güçlü olduğu Soğuk Savaş döneminde güvenlik çalışmalarının ana çalışma konularından birisi de nükleer silahlar olduğundan bahsetmek gerekir. Bu kapsamda o dönemde stratejik çalışmalar olarak da anılan güvenli literatürü nükleer silahlanma ve nükleer caydırıcılık gibi konulara odaklanmış, ilk vuruş yeteneği ve ikinci vuruş yeteneği gibi metodolojik anlamda da son derece pozitivist olan sayısal çalışmalar akademik yazında ve politika yapıcılarının gündemlerinde oldukça fazla yer bulmuştur (Buzan & Hansen, 2007, s. xxvi; Buzan, 1998, s. 2; Bilgin, 2010; Sagan, 1983). Bu durumun oluşmasında özellikle 1960'lerden itibaren yaşanan davranışçı dalgaının etkili olduğu söylenebilir (Sula, 2022).

Son Realizm varyantı olarak görülebilecek olan kuramsal yaklaşım Neoklasik Realizmdir. Bu kuram aslında devlet, devlet içi dinamikler ve liderlere odaklanan Klasik Realizm ile sistemik faktörlerin uluslararası ilişkilerde belirleyici olduğunu iddia eden Yapısal Realizm (Neorealizm) arasında bir orta yol ya da bu iki yaklaşımın da etkileri olan hibrit bir kuram olarak görülebilir (Dunne ve Schmidt, 2020, s. 138). Yine devleti birincil aktör olarak gören Neoklasik Realizme göre devletlerin davranışlarında hem sistemik faktörler, ki bu faktörler izin verici ya da kısıtlayıcı olabilirler (Ripsman vd., 2016, s. 52), hem de devletin iç dinamikleri ve liderlerin bakış açıları etkili olmaktadır. Daha pozitivist bir söylemle açıklanacak olunursa devletlerin davranışları bağımlı değişken olarak görüldüğünde sistemik faktörler bağımsız değişken, devlet içi faktörler ve lider etkisi gibi hususlar ise müdahaleci değişken olarak görüldüğü söylenebilir.

Bu genel alt yaklaşımlar dışında Realizm içerisinde doğrudan güvenlik ile ilgili argümanları bulunan iki alt yaklaşım mevcuttur. Bunlar farklı bakış açıları Ofansif Realizm ve Defansif Realizm olarak adlandırılmaktadırlar. Mearsheimer'ın (2001) öncülüğünü yaptığı Ofansif Realist anlayışa göre devletler güçlerini maksimize etmeye gayret ederler. Bu gayretin sebebi mutlak güvenliğin sağlanabilmesinin tek yolunun en güçlü, başka bir deyişle hegemon olmaktan geçmesidir. Devletlerin sürekli olarak güçlerini maksimize etmeye gayet ettiği varsayılan bu bakış açısında yukarıda açıklanan güvenlik ikilemi, dolayısıyla da çatışma kaçınılmaz hale gelmektedir.

Buna karşılık olarak Stephen Walt'ın (1985) öncülük ettiği Defansif Realist bakış açısına göre devletler güçlerini değil güvenliklerini maksimize etme gayreti içerisindeyler. Farklı devletlerin farklılaşan güvenlik algıları olması nedeniyle devletlerin güvenliklerini sağlayabilmek adına mutlak en büyük güç olmaya değil güvenliklerini sağlamaya yetecek kadar güçlenmeye ihtiyaçları vardır. Bu bakışta devletlerin güvenlik ikilemine sürüklemeleri kaçınılmaz olmadığı için Ofansif Realizmin aksine çatışmanın kaçınılmazlığı söz konusu değildir.

Sonuç olarak, Realizm Uluslararası İlişkiler disiplininin ortaya çıkmasından bu yana ana kuramlardan birisi olmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi devlet merkezilik, devlet bekasının öncelenmesi, materyal kabiliyetler gibi belli ortak noktalar olsa da Realizm içerisinde farklı kuramsal duruşlar mevcuttur. Bu kuramsal duruşlar özellikle devletlerin davranışlarını etkileyen ana unsurun ne olduğu konusunda farklılaşan fikirlere sahiptirler. Yukarıda açıklanan ortak noktalara eklenmesi gereken bir diğer husus da tüm Realizmin genel anlamda pozitivist bir meta teorik duruşa sahip olmasıdır. Güvenlik alanında bakıldığında nelerin tehdit olduğu, nelerin güvenlik sağlayacağı, nelerin korunması gerektiği gibi hususlar Realizmin tüm varyantlarında verili olarak alınmıştır.

Uluslararası İlişkiler disiplininin ortaya çıkışından bu yana temel kuramlardan birisi olan bir diğer teori ise Liberalizmdir. Sadece Uluslararası İlişkilerde değil diğer birçok disiplinde de etkili olan Liberal anlayış temelde insan doğasının iyi olduğu ve insan aklının iyiye ulaşma potansiyeline inanca dayanmaktadır. Bu kapsamda Liberal kuram birey özgürlüğünü önceleyen bir anlayışa sahiptir (Doyle, 1983, s. 206; Sarı, 2022, s. 24). Liberalizm mutlak bir pozitif barışa ulaşmanın mümkün olduğunu iddia eder ve çatışmayı kaçınılmaz bir olgu olarak görmez.

Liberal kuram da Realizmde olduğu gibi kendi içerisinde farklılaşan argümanlara sahip yaklaşımlara sahiptir. Bu yaklaşımlar Cumhuriyetçi Liberalizm, Ticari Liberalizm ve Düzenleyici Liberalizmdir. Bu yaklaşımların güvenlik kapsamında argümanları özetle belirtilecek olunursa "*Cumhuriyetçi Liberalizm*, liberal demokratik yönetimler silahlı çatışmaları azaltır hipotezini; *Ticari Liberalizm* serbest ticarete dayalı karşılıklı bağımlılık silahlı çatışmaları azaltır hipotezini; *Düzenleyici Liberalizm* uluslararası kurumlar silahlı çatışmaları azaltır hipotezini test etmeye odaklanmaktadır" (Sarı, 2022, s. 26).

Bu yaklaşımların argümanları daha ayrıntılı olarak incelenecek olunursa Cumhuriyetçi Liberalizmin, Demokratik Barış kuramı olarak da bilinen yaklaşımı ifade ettiği söylenebilir. Bu yaklaşım Kant'ın devletlerin yönetim şeklinin cumhuriyet olması gerektiği argümanına dayanmaktadır ve en temel argümanı demokrasilerin birbirleri ile savaşımayacağı şeklindedir (Doyle 1986, s. 1156). Bu yaklaşımın aslında iki temel ayağı mevcuttur. Bunlardan birincisi çatışmanın maliyeti ile ilgilidir. En basit anlamda demokrasi ile yönetilen devletlerde yöneticilerin seçimle başa geçtiğinden ve seçimler vasıtasıyla halk tarafından denetleniyor olduğundan, silahlı çatışmaya karar verenlerin çatışmanın maliyetine katlanan halk tarafından cezalandırılması durumu vardır. Bu maliyet sadece savaşın kaybedilmesi sonucu doğabilecek maliyetler ile ilgili değil savaşın sürdürülmesi için yapılanlardan da kaynaklanan maliyetlere katlanan halkın

bunun cezasını savaş kararını alan yönetimden sorması şeklinde de olabilecektir. Kuvvetler ayrılığı prensibi ile yöneticilerin de denetlenmesi ve yargılanabilmesi de savaşın maliyetine savaş kararı alanların doğrudan katlanmaları sonucunu doğuran bir diğer husustur. Sonuç olarak demokrasilerde savaş kararı alan yöneticilerin bu kararlarının sonuçlarına doğrudan katlanma durumu olduğundan savaş kararı almaları daha zordur ve bu da onların bu kararı almalarında caydırıcı bir etkiye sahiptir.

Demokratik barışın ikinci temel oturağı ise demokrasilerin sahip olduğu değerler ve genel uygulamalar ile ilgilidir (Doyle, 1986; Maoz ve Russett, 1993; Russett vd., 1993). Bu yaklaşımda demokrasiden kastedilen sadece seçimlerin mevcudiyeti değil belli liberal değer ve uygulamaların da var olmasıdır. Bu değer ve uygulamalar kuvvetler ayrılığı, çoğulculuk, hoşgörü, farklılıklara saygı, hukukun üstünlüğü, bireysel özgürlüklere ve eşitliğe olan saygı ve uyumsuzlukların uzlaşma ile çözülmesi kültürü gibi hususları içerisinde barındırmaktadır. Liberal kurama göre bu ortak norm ve uygulamalara sahip ülkelerin savaşması beklenmez. Bu tür devletlerde bireysel özgürlükler kısıtlanmamıştır ve özgürlüğe sahip ve temelde iyi bir doğaya sahip insanların dolaylı olarak da olsa alınan kararlarda söz sahibi olmaları savaşın önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bu ülkelerde, sahip olunan normlar gereğince sorunlar barışçıl yollarla çözülmeye çalışılacaktır.

Liberalizm içerisinde değerlendirilen bir diğer yaklaşım da Ticari Liberalizmdir. Bu yaklaşıma göre serbest ticaret çatışmanın önüne geçilmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Merkantalist yaklaşımın tersine serbest bir yapıdaki uluslararası ticaret ülkeler arası ilişkileri ve bu ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıklarını arttırmaktadır. Bu durum ticari ilişkilere sahip olan ülkeler arasında çatışmanın maliyetini arttırmakta ve dolaylı olarak çatışmanın engellenmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan Liberalizme göre serbest ticaret sayesinde devletler kendi refahları zaten artırabiliyor olacaklarından savaş ile çıkarlarını sağlamaya ayrıca ihtiyaçları da olmayacaktır. Bunlara ek olarak serbest uluslararası ticaret toplumlar arası etkileşimi de arttırarak ortak bakış açılarının artmasına sebep olacak ve savaşın ortaya çıkması daha da zor hale gelecektir. Son olarak artan ticari ilişkiler ülkeler arasındaki iletişimi de arttırmakta, bu da uluslararası sistemde çatışmanın temel sebeplerinden olan belirsizliği ve güven sorununun aşılması suretiyle savaşın önlenmesine yol açmaktadır (Sarı, 2022, s. 29).

Liberal kuramın güvenlik yaklaşımının anlaşılabilmesi için burada irdelenecek son liberal yaklaşım Düzenleyici Liberalizmdir (Sarı, 2022). Bu yaklaşımın temel argümanı uluslararası kurumların çatışmaları engellemede önemli bir rol oynadığı üzerinedir. Bu argüman uluslararası sistemin anarşik yapısını reddetmemekle birlikte, anarşinin çatışmayı kaçınılmaz hale getirmesi konusunda liberallerin realistler kadar kötümser olmamasına yol açmaktadır. Kurumlar çatışmayı önleme fonksiyonunu da ülkeler arasında sürekli iletişim ve etkileşim imkânı yaratması ve bu yolla da anarşik sistemdeki güven ve belirsizlik sorunlarının mutlaklığını ortadan kaldırması ile sağlanmaktadır.

4.2. Güvenliğe Eleştirel Bakmak: Yeni Güvenlik Yaklaşımları

Bu bölüm geleneksel olarak görülebilecek Realizm ve Liberalizm kuramlarının ardından yukarıda açıklanan güvenliğin dönüşümü süreciyle de ilişkili olarak eleştirel güvenlik kuramlarını ortaya koyacaktır. Eleştirel güvenlik çalışmaları içerisindeki farklı yaklaşımlara geçmeden önce eleştirel olmanın ne demek olduğunu kısaca açıklamak faydalı olacaktır. Eleştirel bakış doğrunun tekilliğinin reddi düşüncesi üzerine kuruludur denilebilir. Bu da eleştirel güvenlik yaklaşımlarının inşacı ve post yapısalcı temeller üzerine bina edilmiş olması ile ilgilidir. Eleştirel güvenlik yaklaşımları güvenlik konusundaki verili doğru önermelerini reddeder. Yukarıda da açıklandığı üzere güvenliğin tekil bir tanımlaması olmaması gerektiğini savunurlar. Bu duruşun altında, doğru iddialarının arkasında farklı güç ilişkilerinin olduğu ve farklı çıkar hesaplarının bu doğru önermelerinin ortaya atılmasında etkili olduğu düşüncesi yatmaktadır. Eleştirel güvenlik yaklaşımları verili güvenlik tanımlarını reddederken bu tanımlamaların hangi güç ilişkileri sayesinde kurulabildiğini, hangi güç ilişkilerini yeniden ürettiğini ve kimlerin siyasi hedeflerine ulaşması için araçsallaştırıldığını ortaya koymaya gayret etmektedir. Dolayısıyla eleştirel güvenlik çalışmalarının amacı bir tanımlamayı reddedip onun yerine farklı bir tanımlamayı makbul doğru haline getirmek değil, ortaya konulan tanımlamaların inşa süreçlerindeki bu ilişkileri ortaya koyabilmektir.

4.3. Üç Eleştirel Güvenlik Okulu: Kopenhag, Paris ve Galler

Eleştirel güvenlik çalışmaları literatürde genel olarak üç farklı okul üzerinden incelenmektedir. Bu okullar Kopenhag Okulu, Galler Okulu ve Paris Okulu olarak adlandırılmaktadır (C.a.s.e. Collective, 2006). Bu okullar güvenliğe yaklaşımları açısından belli konularda ayrışıyor olsalar da hepsinin ortak noktası inşacı ya da post yapısalcı bir kuramsal arka plana sahip olmalarıdır. Dolayısıyla bu yaklaşımların tamamı güvenliği verili ya da değişmez bir olgu olarak değil inşa edilmiş ve farklı şekillerde yeniden inşa edilebilir bir olgu olarak görmektedir. Ayrıştıkları noktalar ise bu inşa sürecinde nelerin etkili olduğu ya da daha felsefi boyutta güvenliğin iyi mi yoksa kötü bir olgu olarak mı görülmesi gerektiği üzerinedir. Özellikle soğuk savaşın bitiminden sonra literatürde yer bulmaya başlayan bu çalışmalar günümüzde güvenlik literatürü içerisinde önemli bir yer edinmiş durumdadırlar. Günümüzde eleştirel güvenlik çalışmaları üzerine olan literatürün bu yaklaşımların da farklı açılardan eleştirisini içerir hale geldiği görülmektedir (Baysal, 2020).

4.3.1. Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi

Kopenhag Okulu güvenlik konusuna inşacı bir bakış açısıyla yaklaşan bir ekol olarak dikkat çekmektedir. Güvenikleştirme (ve güvenlik dışlaştırma), bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımı ve sektörel güvenlik alanlarında çalışmalar yürütmüş olan bu okul güvenliğe eleştirel bakış ve güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi notasında önemli katkılar sunduğu söylenebilir. Bu bölümde daha ziyade Kopenhag okulunun literatüre en önemli katkısı olan ve diğer argümanları

için de bir şemsiye yaklaşım görevi gören güvenlikleştirme yaklaşımı üzerinde durulacaktır. Ancak kısaca belirtmek gerekirse sektörel güvenlik yaklaşımı askeri güvenliğe ek olarak siyasi güvenlik, çevresel güvenlik, toplumsal güvenlik ve ekonomik güvenlik alanlarının da uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde güvenlik çalışmaları kapsamında olduğu ve güvenlik meselelerinin inşası sürecinde her bir sektörde farklı faktörlerin etkili olduğunu önermektedir (Buzan vd., 1998). Bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımı ise farklı bölgelerdeki güvenlik dinamiklerine o bölgelerdeki farklı bağlamsal faktörlerin etki ettiği ve bu sebeple de bölgeler arasında ayrışmalar olduğu önermesine dayanmaktadır (Buzan ve Wæver, 2003).

Kopenhag Okulunun ortaya koyduğu ana yaklaşım olan güvenlikleştirme teorisi güvenlik meselelerinin verili olmadığı ve belli bir inşa süreci sonucunda inşa olmuş meseleler olduğunu iddia etmektedir (Buzan vd., 1998; Baysal, 2020). Dolayısıyla inşa edilmiş bir karaktere sahip olan güvenlik meseleleri de bir güvenlik dışılaştırma süreci ile güvenlik meselesi olma vasıflarını kaybedebilirler. Kopenhag Okulu bu noktada güvenlik meselelerinin inşası sürecindeki ana faktörün söz edimler olduğunu iddia etmektedir. Güvenlikleştirme yaklaşımına göre siyasi elitler bir meselenin güvenlik tehdidi olduğunu iddia ederler ve söylemleriyle hedef kitleyi meselenin varoluşsal bir tehdit olduğuna ikna etmeye çalışırlar. Bu süreçte hedef kitle ilgili meselenin bir güvenlik tehdidi olduğuna ikna edilebilirse o mesele bir güvenlik meselesi haline gelmektedir ve bu meseleye karşı olağanüstü tedbirlerin alınması meşrulaşmaktadır.

Güvenlik meselelerinin verili, değişmeyen, objektif meselelerden oluştuğunu iddia eden geleneksel bakış açısının aksine, Güvenlikleştirme kuramında yeterli sayıda doğru insan (O'Reilly, 2008) bir konunun güvenlik tehdidi olduğuna inandığında bu meselenin bir güvenlik meselesi olacağı iddia edilmektedir. Görüldüğü üzere güvenlikleştirme teorisi doğruların inşasında fikirlerin önemi üzerinde durmaktadır. Fikirlerin değiştirilmesinde de söz edimlerin önemli olduğu üzerinde durulmaktadır (Buzan vd., 1998).

Güvenlikleştirme süreci aslında bir ikna ya da fikir değiştirme süreci olarak görülebilir. Bu süreçte bir meselenin güvenlik meselesi olduğunu iddia eden ve diğerlerini bu yönde ikna etmeye çalışan aktöre güvenlikleştirici aktör denilmektedir (Buzan vd., 1998, s. 40). Güvenlikleştirme çalışmalarında güvenlikleştirici aktör genel olarak siyasi elitler olarak alınmaktadır. Süreç içerisinde güvenlikleştirilen meselenin tehdit ettiği iddia edilen varlık ise referans nesnesi olarak ifade edilmektedir (Buzan vd., 1998, s. 36.). Bu yukarıda güvenlik tanımlamasının beş ana maddesinden olan "korunması gerek ne/kim?" sorusuna cevap vermektedir. Güvenlikleştirme süreci bir ikna sürecini içerdiğinden Kopenhag Okulu tarafından belirtilen güvenlikleştirme sürecinin ana öğelerinden olmayan farklı bir öğe daha gündeme gelmektedir. Bu öğe güvenlikleştirilen meselenin güvenlik meselesi olarak inşa olabilmesi için ikna edilmesi gereken grubu, yani hedef kitleyi ifade etmektedir (Baysal ve Lüleci, s. 85-87). Balzacq'a (2005, s. 184) göre hedef kitle formal ve ahlaki hedef kitle olarak ikiye ayrılabilir. Formal hedef kitle inşa edilen tehdide karşı olağanüstü tedbirlerin alınabilmesi için resmi olarak ikna edilmesi gereken grubu işaret etmektedir. Örneğin kuvvet kullanmak için yasal olarak parlamento onayı gereken ülkelerde parlamento üyeleri formal hedef kitle olarak değerlendirilebilir. Ahlaki hedef kitle ise

güvenlikleştirilen meselelere karşı alınacak olağanüstü tedbirleri toplum nezdinde ahlaki olarak meşrulaştırmak için ikna edilmesi gereken grubu ifade emektedir. Bu kapsamda toplumun geneli ahlaki hedef kitle olarak görülebilecektir.

Güvenlikleştirme güvenlik meselelerinin inşa olması süreci olarak görüldüğünde güvenlik dışlaştırma da güvenlik meselesi olarak inşa olmuş meselelerin normal meseleler haline gelmesi süreci olarak görülebilecektir (Baysal, 2022b). Başka bir deyişle güvenlikleştirme meselelerin güvenlik alanına alınması güvenlik dışlaştırma ise bu meselelerin güvenlik alanından çıkarılması olarak tanımlanabilecektir. Sosyal dünyada meseleler üç farklı alanda konumlanabilmektedirler. Bunlar özel/teknik alan, kamusal/siyasi alan ve güvenlik alanıdır (Baysal, 2020). Özel/teknik alandaki meseleler kamusal tartışmanın konusu olmayan meselelerden oluşurken kamusal/siyasi alandaki meseleler kamusal tartışmanın konusudur ve bu alandaki kararlar kamusal siyasetin de bir parçasıdır. Güvenlik alanı ise özel bir alan olup bu alanda olan meseleler diğer meselelere göre önceliğe sahip olarak görülürler. Bunun sebebi bu meselelerin varoluşsal birer tehdit olduğu ve bunlar çözülemese diğer hiçbir şeyin önemli olmayacağına olan inançtır. Bu durum bu meselelere karşı olağan üstü tedbirler alınmasını meşrulaştırırken, bu alanda olan meseleler ile ilgili de kamusal tartışma kısıtlanır. Bu alan eleştiriye kapalı bir yapıya sahiptir. Meselelerin askerileşmesi gibi bir riski de barındıran güvenlik alanındaki meselelere dost-düşman ayrımı mantığı ile yaklaşmaktadır (Wæver 2000, s. 285). Kopenhag Okulu sosyal dünyadaki bu üç alan arasında bir geçişkenlik olduğunu iddia etmekte, meselelerin güvenlik alanına alınmasını güvenlikleştirme, güvenlik alanından çıkarılarak özel/teknik ya da kamusal/siyasi alana alınması sürecini ise güvenlik dışlaştırma olarak tanımlamaktadır (Baysal, 2022b).

Güvenlik dışlaştırma konusuna daha detaylı baktığımızda bu konunun güvenlikleştirme kuramını ortaya koyan Kopenhag Okulu akademisyenleri tarafından yeterince irdelenmediği göze çarpmaktadır. Kopenhag Okulu akademisyenleri her ne kadar güvenlikleştirme süreci ile ilgili açık bir analiz çerçevesi ortaya koymuş olsalar da güvenlik dışlaştırmanın nasıl olacağı ya da güvenlik dışlaştırma süreçlerinin nasıl analiz edilebileceğine dair net bir çerçeve ortaya koymamışlardır. Ancak farklı akademisyenler (Wæver, 2000; Huysmans 1995; Aradau, 2004; Behnke, 2006; Roe, 2004; 2006; Hansen, 2012) güvenlik dışlaştırmanın nasıl olması gerektiğine dair farklı yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Bu yaklaşımları kısaca özetleyecek olursak; karşıt söz edim yaklaşımında güvenlikleştirmede olduğu gibi meseleler söz edimler ile güvenlik dışlaştırılmakta, yönetim (management) yaklaşımında güvenlikleştirme süreci uygun şekilde yönetilerek şiddetin tırmanmasının engellenmesi hedeflenmekte, susma (silencing) yaklaşımında güvenlikleştirici söz edimlere son verilerek meselenin güvenlik dışlaştırılması amaçlanmakta, inşacı yaklaşımda güvenlikleştirme çalışmaları sayesinde güvenlik meselelerinin birer inşa olduğu ve bu meselelerin inşası sürecinde farklı çıkar hesapları ve güç ilişkilerinin rol oynadığının ortaya koyulması ile ortaya çıkacak farkındalık sayesinde meselelerin güvenlik dışlaştırılacağını önermekte, son olarak yapı söküme ya da çözümleme yaklaşımında ise güvenlikleştirilen meselelerin yapı söküme tabi tutulması, bu meselelerle ilgili olarak inşa olmuş dost-düşman ayrımlarının çözümlenmesi ve güvenlikleştirilen kimliklerin yapı söküme tabi

tutularak güvenikleştirilmemiş kimliklerin öne çıkarılması ile başarılı bir güvenikleştirme süreci olabileceğini öne sürülmektedir (Baysal, 2022b).

4.3.2. Uluslararası Siyaset Sosyolojisi ve Güveniksizleştirme

Başta sosyoloji olmak üzere kriminoloji, antropoloji, tarih ve coğrafya gibi bilimlerden de beslenen Uluslararası Siyaset Sosyolojisi, uluslararası ilişkiler disiplinin sınırlarına meydan okumakta ve onu bu alanlardan beslenerek genişletmenin önemli faydalar sağlayacağını iddia etmektedir (Walker 2017, s. 16-17; Lüleci-Sula, 2022, s. 141). Paris Okulu olarak da anılan ve Güvenlik alanında da çok değerli çalışmalar yapan bu ekol de, Kopenhag Okulunda olduğu gibi güvenlik meselelerinin verili olmadığını, bunların bir inşa süreci ile inşa edilmiş olduklarını iddia etmektedir.

Uluslararası Siyaset Sosyolojini Kopenhag Okulundan ayıran ve bu okulu eleştirmeye iten nokta güvenliğin inşasında neyin rol oynadığıyla ilgilidir. Uluslararası siyaset sosyolojisi akademisyenleri güvenliğin inşası için sadece söz edimlere odaklanmanın indirgemeci bir yaklaşım olduğunu savunmaktadırlar. Bu noktada önerilen ise güvenlik meselelerinin inşa edilmesinde hem söylemsel hem de eylemsel pratiklerin rol oynadığıdır. Dolayısıyla güvenlik meselelerinin ortaya çıkarılmasında güvenlik pratikleri en önemli rolü oynamaktadır. Uluslararası Siyaset Sosyolojisi ortaya koyduğu yaklaşımda özellikle güvenlik profesyonellerinin pratiklerine odaklanan bir duruş sergilemektedir. Emniyet güçleri, silahlı kuvvetleri mensupları, özel askeri şirket mensupları, istihbarat teşkilatlarında görevli insanlar gibi grupları içeren güvenlik profesyonellerinin yaptığı eylemlerle güvenlik inşa olmaktadır. Bu eylemler genel olarak bu eylemlere muhatap olanlarda bir güvenlik sorunu olduğu inancını pekiştirerek, meselelerin güvenikleştirilmesini sağlamaktadırlar. Havaalanında olağanüstü emniyet tedbirlerine muhatap olan kişiler ya da seyahatleri esnasında askeri yol kontrol noktalarına rastlayan kişilerde oluşacak olan güvenlik hissiyatı buna örnek olarak verilebilir.

Uluslararası Siyaset Sosyolojisinin yaklaşımını diğer yaklaşımlardan ayıran bir diğer husus da bu yaklaşımda güvenliğin ne olduğu değil güvenliğin ne yaptığı üzerinde durulmasıdır. Bu kapsamda Uluslararası Siyaset Sosyolojisi güvenlik adına yapılanların yarattığı etki üzerinde özellikle durmaktadır. Bu yaklaşıma göre “Güvenlik hiçbir zaman mutlak ve herkes için aynı anda var olan bir durum değildir” (Bigo, 2013, s. 126; Lüleci-Sula, 2022, s. 144). Bir grup için güvenlik sağlamak farklı gruplar için güveniksizlik yaratacaktır. Güvenlik ve güveniksizliği madalyonun iki yüzü gibi gören bu yaklaşımda belli bir referans nesnesinin güvenliği için icra edilen eylemlerin başka referans nesnelere için güveniksizlik yaratan eylemler olduğu iddia edilmektedir. Örneğin terörle mücadele için şehirlerin her yerine yerleştirilen güvenlik kameraları insan güvenliği perspektifinden bakıldığında özel hayatın gizliliğini ihlal edebilmekte, yine güvenlik maksadıyla havaalanlarında artan güvenlik tedbirleri insanların seyahat özgürlüğüne tehdit oluşturabilmekte ya da sınır güvenliği için alınan askeri tedbirler göç etmek zorunda kalan insanların hayatını tehdit edebilmektedir. Bu bakış açısına verilen önem, Uluslararası Siyaset Sosyolojisinde

güvenikleştirme yerine güvenliksizleştirme (insecuritization) kavramının kullanılmasına yol açmıştır.

4.3.3. Galler Okulu ve Özgürleşmeci Güvenlik Yaklaşımı

Galler Okulu ve ortaya koyduğu özgürleşmeci güvenlik yaklaşımı güvenlik kavramına pozitif bir bakış açısıyla yaklaşmasından ötürü yukarıda belirtilen iki okuldan ayrılmaktadır. Ken Booth ve Richard Wyn Jones'un öncülüğünü yaptığı özgürleşmeci güvenlik yaklaşımında güvenlik ve özgürleşme kavramları aynı şeyler olarak görülmekte, bu sebeple de güvenlik pozitif bir olgu olarak ele alınmaktadır (Booth, 1991).

Güvenliğe pozitif bakan özgürleşmeci güvenlik yaklaşımının güvenlik kavramsallaştırması da geleneksel yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Güvenliğin özgürleşme ile sağlanabileceğini öngören bu yaklaşımda özgürleşme de bireylerin üzerindeki kısıtların kaldırılması, sıkıntı ve güçlüklerden kurtulması olarak görülmektedir (Wyn Jones, 1999, s. 23; Birdişi, 2014, s. 233; Ashley, 1981, s. 227). Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere insanı merkeze koyan bir yaklaşıma sahip olan özgürleşmeci güvenlik yaklaşımı güvenliği “örtülü kalmış gerçeği insan hakları ihlalleri, azınlıklara yapılan baskılar, yoksulların güçsüzlüğü ve kadınlara yönelik şiddet gibi şeylerle” bağdaştırmaktadır (Birdişi, 2014, s. 246; Booth, 2004, s. 5-8). Başka bir tanımlama ile özgürleşme korku, acı, fakirlik ve açlık tehditlerinin yokluğu olarak görülebilmektedir (Wyn Jones, 1999, s. 126). Bu kısıtlar bireyleri gelecekle ilgili özgürce karar vermektan alıkoymaktadır. Dolayısıyla bu kısıtlarda kurtulmak anlamına gelen özgürleşme ile güvenlik sağlanabilecektir.

4.4. Derinleşen Güvenliğe Örnekler: Toplumsal Cinsiyet ve Batı Dışı Güvenlik

Feminist kuram 1980'li yıllardan itibaren güvenlik çalışmaları konusunda geleneksel bakışı eleştiren ve alternatif bakış açıları öneren çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Feminizm, sosyal dünyanın her alanında kendini gösteren maskülen yapının geleneksel güvenlik çalışmalarında da son derece etkili olduğunu iddia eder. Bu kapsamda “toplumsal cinsiyete karşı sessizlik, hiçbir yerde uluslararası güvenlik alanında olduğundan daha fazla sağır edici değildir” (Wadley, 2010, s. 39; Küçük, 2022, s. 99) argümanını savunan feminist güvenlik çalışmaları, temelde devlet merkezli ve askeri odaklı olan geleneksel güvenliğe meydan okumaktadır. Feminizm sadece devlet seviyesindeki askeri meselelerin değil ev içi şiddetten savaşlarda kadınların tecavüze uğramasına kadar farklı şiddet türlerinin de güvenlik çalışmalarının kapsamına girmesi gerektiğini ifade etmekte ve bu konularla ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Feminizm temelde farklı analiz düzeyleri ile sosyal dünyadaki özel, kamusal ve güvenlik alanlarının birbirinden kopuk olarak görülmesini reddetmektedirler. Özel olan kamusaldır ve kişisel olan da uluslararasıdır (Enloe ([1989], 2000). Kamusal ya da uluslararası seviyedeki hiyerarşiler ile bireysel ya da özel alanda görülen hiyerarşiler birbirini besleyen ve yeniden üreten süreçlerdir (Küçük, 2022, s. 101; True, 2009, s. 247). Aslına bakıldığında kişisel seviyede ya da özel alanda

alt seviyede konumlandırılmış olanlar, ulusal ve uluslararası seviyede ve kamusal ve güvenlik alanlarında da aynı şekilde alt seviyede konumlandırılmışlardır (Küçük, 2022; Blanchard 2003, s. 1289; True 2009, s. 248). Bu kapsamda Feminizm seviye ve alanlar arası bir yaklaşım ile maskülen bir yapıda inşa olmuş olan bakış açılarını sorgulamakta ve alternatifler önermektedir.

Geleneksel yaklaşımdaki devlet kavramsallaştırmasında patriarşik aile yapısının bir analojisini görmek mümkündür. Aile içinde erkeklere koruyucu, kadın ve çocuklara ise korunmaya muhtaç rolleri biçilmiştir (Tickner and Sjoberg, 2013, s. 206).¹ Devlet de ailedeki erkek gibi içerideki korunmaya muhtaçları koruyan rolündedir. Aile içi işlerin özel alanda konumlanması ve kamusal tartışmanın dışında bırakılması ile devletlerin iç işlerine müdahale edilmemesi normu arasında da bir benzerlik kurulabilecektir. Bu kavramsallaştırmada devlet içerisinde de koruma rolünün verildiği ordu da maskülen bir kavramsallaştırma ile koruyucu erkek ile ilişkilendirilir (Youngs, 2004, s. 81). Asker denilince güçlü, maskülen bir erkek imgesi ortaya çıkarken bu yaklaşım kadınları görmezden gelmektedir (Tickner, 2008, s. 269). Bu noktada Feminizm kadın nerede sorusunu sorarak orduda ve savaşlarda kadının rolünü ve kadınların bu süreçlerde yaşadıkları güvenliksizlikleri ortaya koymaktadır (Youngs, 2004). Bu kapsamda Feminizm geleneksel devlet kavramsallaştırmasını sorunsallaştırırken, feminist güvenlik çalışmaları da silahlı kuvvetlerde ve devlet dışı silahlı gruplardaki kadın askerlerin rolleri ve kadınların savaşlarda tecavüze uğraması ya da hayat kadını olarak çalıştırılmaları gibi sorunları araştırma ajandasının içinde tutmaktadır (Elshtain, 1987). Feminizm hem güvenliğin referans nesnesi hem de güvenlik sağlayanının kim olduğu sorularına alternatif yanıtlar vererek Uluslararası İlişkiler disiplinde güvenliğin dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Devlet yerine referans nesnesi olarak başta kadınlar olmak üzere mevcut yapıdaki dezavantajlı bireyleri koyan Feminizm, kadınların ordular ve silahlı gruplardaki yerini öne çıkararak geleneksel güvenlik yaklaşımındaki güvenlik sağlayan erkek figürünü de sorgulamaktadır.

Postkolonyal yaklaşımın başını çektiği batı dışı ya da üçüncü dünya şeklinde daha genel olarak isimlendirilebilecek olan güvenlik yaklaşımı ise 1990'lardan itibaren kendisine literatürde yer bulmaya başlamış (Dikmen-Alsancak ve Küçük, 2022, s. 41; Krishna, 1993; Grovogui, 1996; Paolini, 1999; Ling, 2002) ve Avrupa merkeziliğin eleştirisini çalışmalarının merkezine koymuştur. Eleştirel güvenlik çalışmalarının ortaklaştığı nokta güvenlik inşasında farklı güç ilişkilerinin ve hiyerarşilerin etkili olduğu yönündedir. Bu noktada postkolonyal güvenlik çalışmaları da güvenlik meselelerinin inşasında "Küresel Kuzey ve Güney toplumlarının arasındaki tarihsel, sosyal ve politik hiyerarşik ilişkilerin" önemli etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir (Dikmen-Alsancak, 2022, s. 77-78). Aynı zamanda bu inşaların batı dışındakilerin sorunlarına odaklanmıyor oluşu ve batı dışındakiler için güvenliksizlikler yarattığı da genel anlamda üzerinde durdukları konular arasında yer almaktadır (Dikmen-Alsancak, 2022, s. 77).

1 Toplumsal bir inşa olan bu rollerde kadın ya da feminenlik zayıf, duygusal ya da irrasyonel olarak erkek ya da maskülenlik ise güçlü ve rasyonel olarak inşa edilmiştir (Tickner and Sjoberg, 2013: 206). Bu sebeple Feminizm bu rollerin verili değil inşa olduğunu vurgularken cinsiyet değil toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmasın öne çıkarmaktadır.

Uluslararası İlişkilerde güvenlik çalışmalarını da batı merkezilik üzerinden eleştiren postkolonyal çalışmalar, güvenlik çalışmalarının da batı merkezci olduğunu ve bu yapının batı dışındaki güvenliksizlikleri anlamada yetersiz kaldığını iddia etmektedir (Dikmen-Alsancak ve Küçük, 2022, s. 47-48; Pasha, 1996, s. 284). Bu durum aslında bilgi-iktidar ilişkisinin bir yansımasıdır. Batı merkezci güvenlik çalışmaları Batı dışındakilerin tecrübelerini göz ardı eder. Bu durumun eleştirisini yapan Postkolonyal güvenlik çalışmaları bir taraftan Batı dışının tecrübelerini dikkate alan bir bakış açısı geliştirmeye çalışırken bir taraftan da güvenlik kavramsallaştırmalarının oluşumunda batı-batı dışı gibi ilişkilerin etkisine odaklanarak bunları gün yüzüne çıkarmaya çalışır.

5. Güvenliğin Farklı alanlara Genişlemesi: Çevre ve Göç Örnekleri

Yukarıda güvenliğin dönüşümü kısmında açıklandığı üzere güvenlik bir taraftan bireyden gezegene farklı referans nesnelere kapsama içerisine alacak şekilde derinleşirken bir taraftan da askeri odağından çıkarak farklı mesele ve temaları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Kopenhag okulu yazarları bu genişleme ile güvenlik alanı içerisine giren tema ve meseleleri sektör olarak adlandırır (Buzan vd., 1998). Bu genişleme ve derinleşme süreçlerinin birbiri ile paralel bir şekilde ilerlediği düşünülebilir. Birey, gezegen, toplum gibi farklı referans nesnelere güvenliğin odağına girebilmesi askeri odaktan da çıkabilmesinin önünü açmıştır.

Güvenliğin genişlemesi kapsamında literatürde geniş yer kaplayan alanlardan birisi çevresel güvenlik ve bu kapsamda görülebilecek olan ilkim değişikliğidir. Birey, gezegen, devlet, ekosistem gibi farklılaşan referans nesnelere odağı içerisinde barındıran iklim güvenliği konusunda birbirinden ayrılan bakış açıları olduğu görülmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse ilkim güvenliği konusunda iklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olarak görülmesi ya da görülmemesi noktasında birbiri ile çatışan görüşle mevcuttur. İlkim değişikliği bir güvenlik sorunu olarak görülmemelidir fikrini paylaşanlar içerisine ilkim şüphecileri (climate skeptics), iklim değişikliği bir yüksek politika meselesi olmadığından güvenlik alanında görülmemesi gerektiğini savunan gelenekselciler ve son olarak da iklim değişikliğinin güvenleştirilmesinin konunun militarize olması, konu ile ilgili toplumsal tartışmanın kısıtlanması, konunun bir dost-düşman ikilemi içerecek hale gelmesi gibi risklerden ötürü sorunlar çıkacağını ve çözümün zorlaşacağını ileri süren inşacılar olduğu söylenebilir (Baysal & Karakaş, 2017).

Diğer taraftan iklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olduğunu düşünenler arasında da farklılaşan yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu farklılaşma birbirinden farklı referans nesnelere odaklanmaktan kaynaklanmaktadır. Bireyi güvenliğin merkezine alan yaklaşımlarda iklim değişikliğinin insanlara yaratacağı açlık, temiz suya erişim, ilkim göçün sebebiyle insanların yaşayacağı güvenlik sorunları, aşırı iklim olayları sebebiyle insanların maruz kaldığı sıkıntılar gibi hususlara odaklanarak iklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olduğunu iddia etmektedirler. Devleti ana referans nesnesi alan ve askeri odaklı bir bakışla bakıldığında ise iklim değişikliğinin sebep olabileceği su savaşları, iklim sebepli göçlerin yaratacağı sınır güvenliği

sorunları gibi konulara dikkat çekildiği gözükmektedir. Görüldüğü üzere güvenliğin genişlemesi kapsamında iklim değişikliğinin bir güvenlik meselesi olarak görülmesi konusunda tam bir fikir birliği yoktur. Ancak son dönemde ilkim değişikliğinin etkilerinin daha fazla görülüyor olması ve IPCC raporları gibi ilkim değişikliği ve bunların etkilerini ortaya koyan bilimsel çalışmaların sayısındaki artık iklim şüphecilerinin zemin kaybetmesinin de önün açmaktadır (Baysal & Karakaş, 2017; Baysal, 2021).

Güvenlik çalışmalarının son dönemde odaklandığı bir diğer alan ise göçtür. Göç farklı bakış açılarıyla farklı şekillerde güvenlikleştirilebilmektedir. Devlet merkezli ve askeri odaklı bir bakışla sınır güvenliği üzerinden güvenlik çalışmalarına konu olabilen göç; göç edenlerin yaşadıkları sorunlar, göç yolunda karşılaştıkları güvensizlikler üzerinden insan güvenliği üzerinden de analiz edilebilmektedir. Bunlara ek olarak özellikle ev sahibi ülke odağında yapılan çalışmalarda göçmenlerin yarattığı sorunlar üzerinden göçmenlerin güvenlikleştirilmesi de söz konusudur. Bu güvenlikleştirme de farklı sektörler üzerinden yapılabilmektedir. Göçmenlerin getirdiği ekonomik yük, artan işsiz nüfus sebebiyle ev sahibi ülke vatandaşlarının iş bulma imkanlarının kısıtlanması gibi ekonomik güvenlik odaklı bir şekilde güvenlikleştirilebilen göçmenler; toplumsal güvenlik odaklı bir bakışla ev sahibi toplumun kültürünü ya da kimliğini bozacakları kaygılarıyla da bir tehdit olarak görülebilmektedirler (Karacan, 2022).

Göç ve Çevre meselelerinde görüldüğü üzere aynı konuya başka açılardan bakıldığında farklı sektörlerde farklı referans nesnelere sahip güvenlik meseleleri ortaya çıkabilmektedir. Eleştirel güvenlik çalışmalarının temelde vurgulamak istediği de aslında budur. Güvenlik verili değildir ve inşa olmuştur. Bu farklılaşan güvenlik bakışlarından hangisinin makbul doğru olarak ortaya çıkacağına ise güç-iktidar-direnç (muhalefet)-bilgi ilişkileri etkili olmaktadır.

6. Sonuç

Bu çalışma Uluslararası İlişkiler içerisindeki güvenlik çalışmaları alanının zenginliğini ortaya koyarak, farklı ve birbiri ile çelişen kuramsal yaklaşımların aynı çalışma içerisinde gösterildiği bir başvuru kaynağı olmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çalışma güvenlik kavramını farklı bakış açıları, çalışma alanları ve temalar üzerinden açıklamayı hedeflemiştir. Çalışma güvenlik nedir sorusu ve güvenlik tanımlamasının ana bileşenlerini (tehdit, referans nesnesi, güvenlik sağlayıcı aktör vb.) tanıtarak başlamaktadır. Bu sayede güvenlik tanımlamasının bileşenlerin farklı şekillerde ifade edilmesi üzerinden uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramına olan farklı bakış açılarının temel duruşlarını irdeleyebilecek bir çerçeve çizilmektedir. Devam eden kısımlarda uluslararası güvenliğin dönüşümü derinleşme ve genişleme başlıkları üzerinden açıklanmıştır. Bölümün ana kısmını farklı güvenlik yaklaşımlarının tanıtılması oluşturmaktadır. Bu kapsamda geleneksel güvenlik yaklaşımları içerisinde Realizm ve Liberalizmin güvenlik kavramına bakış açısı irdelenirken, yeni güvenlik çalışmaları başlığı altında üç temel eleştirel güvenlik okulu (Kopenhag, Galler ve Paris) ile feminist ve postkolonyal güvenlik çalışmaları

incelenmiştir. Son olarak güvenlik konusunda farklı yaklaşımların somut olarak anlaşılabilmesi için çevresel güvenlik ve göç meseleleri üzerinden farklı güvenlik yaklaşımları incelenmiştir.

Kaynakça

- Aradau, C. (2004). Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation. *Journal of International Relations and Development*, 7(4), 388-413, DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800030>.
- Ashley, R. K. (1981). Political Realism and Human Interests. *International Studies Quarterly*, 25(2), 204-236.
- Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, 23(1), 5-26.
- Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11(2), 171-201, DOI: 10.1177/135.406.6105052960.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2008). *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Baysal, B. & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.
- Baysal, B. (2020). 20 Years of Securitization: Strengths, Limitations and A New Dual Framework. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(67), 3-20, DOI: <https://doi.org/10.33458/uidergisi.777338>.
- Baysal, B. (2021). İklim Değişikliği Bir Güvenlik Sorunu mudur? *Türkiye Verimlilik Dergisi*, 14, 54.
- Baysal, B. (2022). Güvenlik Kavramı ve Güvenliğin Dönüşümü. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 1-10). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Baysal, B. (2022b). Güvenlik Dışlaştırma. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 107-128). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Baysal, B., & Karakaş, U. (2017). Climate Change and Security: Different Perceptions, Different Approaches. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Özel Sayı: Paris İklim Zirvesi ve Yansımaları, 21-44, DOI: <https://doi.org/10.33458/uidergisi.513222>.
- Behnke, A. (2006). No Way Out: Desecuritization, Emancipation and the Eternal Return of the Political – a Reply to Aradau. *Journal of International Relations and Development*, 9(1), 62-69, doi: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800070>.
- Bigo, D. (2013). International Political Sociology. İçinde P. Williams (der.), *Security Studies: An Introduction* (ss. 120-134). London: Routledge.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *SAREM Journal of Strategic Studies*, 8(14), 69-96.
- Birdişi, F. (2014). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(20), 229-256.
- Blanchard, E. M. (2003). Gender, International Relations, and the Development of Feminist Security Theory. *Journal of Women in Culture and Society*, 28(4), 1289-1312, DOI: 10.1086/368328.
- Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, 17(4), 313-326.
- Booth, K. (2004). Realities of security: Editor's introduction. *International Relations*, 18(1), 5-8.
- Buzan, B., & Hansen L. (2007). Editors' introduction. İçinde B. Buzan & L. Hansen (der.), *International security*, (ss. xvii-xl). London: Sage Publications.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Buzan, B., Wæver, O., & De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- C.a.s.e. Collective. (2006). Critical Approaches to Security in Europe, A Networked Manifesto. *Security Dialogue*, 37(4), 443-487, DOI: 10.1177/096.701.0606073085.
- Ceydilek, E. (2022). Postyapısalcı Güvenlik Çalışmaları. İçinde Başar Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 67-76). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dikmen Alsancak, N. (2022). Postkolonyal Güvenlik Yaklaşımları. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 77-88). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dikmen-Alsancak, N., & Küçük, M. (2022). Güvenliğe Postkolonyal Bakış: Avrupa-Merkezci Güvenlik Anlayışlarının Eleştirisi. İçinde B. Esen & B. Baysal (der.), *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye* (ss. 41-72). Ankara: İletişim Yayınları.
- Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs: Part I. *Philosophy and Public Affairs*, 12(3), 205-235.
- Doyle, M. W. (1986). Liberalism and world politics. *American Journal of Political Science Review*, 80(4), 1151-1169.
- Dunne, T. and Schmidt, B.C. (2020). Realism. İçinde J. Baylis, S. Smith, ve P. Owens (der.), *The Globalization of World Politics* (ss. 130-144). Oxford: Oxford University Press.
- Elshtain, J. B. (1987). *Women and War*. Chicago: University of Chicago Press.
- Enloe, C. (2000). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Relations*. California: University of California Press. (Orijinal hali basım tarihi: 1989)
- Esen, B. ve Baysal, B. (2022). Güvenikleştirme ve Demokratik Gerileme İlişkisi: Türkiye Örneği. İçinde B. Esen ve B. Baysal (der.), *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye* (ss. 129-162). Ankara: İletişim Yayınları.
- Gallie, W.B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56(1), 167-198.
- Grovogui, S.N. (1996). *Sovereigns, Quasi Sovereigns, and Africans: Race and Self Determination in International Law*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hansen, L. (2012). Reconstructing desecuritization: the normative-political in the Copenhagen School and directions for how to apply it. *Review of International Studies*, 38(3), 525-546, DOI: 10.1017/S026.021.0511000581.
- Huysmans, J. (1995). Migrants as a Security Problem: Dangers of 'Securitizing' Societal Issues. İçinde R. Miles ve G. Thraenhardt (der.), *Migration and European Integration: The Dynamics of Inclusion and Exclusion*, (ss. 53-72). Londra: Pinter.
- Jervis, R. (1978). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214.
- Karacan, S. (2022). Göç ve Güvenlik. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik*, 175-186. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Krause, K., & Williams, M. (1996). Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods. *Mershon International Studies Review*, 40(2), 229-254.
- Krishna, S. (1993). The Importance of Being Ironic: A Postcolonial View on Critical International Relations. *Alternatives*, 18(3), 385-417.
- Küçük, M. (2022). Feminist Güvenlik Çalışmaları. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (s. 97-106). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ling, L. H. M. (2002). *Postcolonial International Relations: Conquest and Desire Between Asia and the West*. Londra: Palgrave Macmillan.

- Lülecı-Sula, Ç. (2022). Uluslararası Siyaset Sosyolojisi ve Güvenlik(sızlık). İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (s. 141-150). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Maoz, Z. ve Russett, B. M. (1993). Normative and Structural Causes of Democratic Peace. *American Political Science Review*, 87(3), 624-638.
- McSweeney, B. (1999). *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mearsheimer, J. (1995). A Realist Reply. *International Security*, 20(1), 82-93.
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Miller, B. (2001). The Concept of Security: Should it be Redefined? *The Journal of Strategic Studies*, 24(2), 13-42.
- O'Reilly, C. (2008). Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq. *Journal of Politics and Law*, 1(3), 66-72, DOI: 10.5539/jpl.v1n3p66.
- Owens, P., Baylis, J., & Smith, S. (2020). Introduction: From international politics to world politics. İçinde John Baylis, Steve Smith, & Patricia Owens (der.), *The globalization of world politics* (8th ed., ss. 5-18). Oxford: Oxford University Press.
- Paolini, A. J. (1999). *Navigating Modernity: Postcolonialism, Identity, and International Relations*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Pasha, M. K. (1996). Security as Hegemony. *Alternatives: Global, Local, Political*, 21(3), 283-302.
- Ripsman, N.M., Jeffrey W. Taliaferro, ve Steven E. Lobell. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. New York: Oxford University Press.
- Roe, P. (2004). "Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization." *Security Dialogue*, 35(3): 279-294, DOI: 10.1177/096.701.06040475.
- Roe, P. (2006). "Reconstructing Identities or Managing Minorities? Desecuritizing Minority Rights: A Response to Jutila." *Security Dialogue*, 37(3): 425-438, DOI: 10.1177/096.701.0606069060.
- Russett, B., Antholis, W., Ember, C., Ember, M., ve Maoz, Z. (1993). *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sagan, C. (1983). Nuclear War and Climatic Catastrophe: Some Policy Implications. *Foreign Affairs*, 62(2), 257-292.
- Sarı, B. (2022). Liberalizm ve Güvenlik. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 23-32). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sula, E. (2022). Realizm ve Güvenlik. İçinde B. Baysal (der.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* (ss. 11-22). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tickner, J. A. (2008). Gender in World Politics. İçinde J. Baylis, S. Smith, & P. Owens (der.), *The Globalization of World Politics* (4th ed., ss. 262-277). Oxford: Oxford University Press.
- Tickner, J. A., & Sjoberg, L. (2013). Feminism. İçinde T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith (der.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (3rd ed., ss. 205-222). Oxford: Oxford University Press.
- True, J. (2009). Feminism. İçinde S. Burchill vd. (der.), *Theories of International Relations* (ss. 237-259). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Wadley, J. D. (2010). Gendering the State: Performativity and Protection in International Security. İçinde L. Sjoberg (der.), *Gender and International Security: Feminist Perspectives* (ss. 38-58). London: Routledge.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. İçinde R. D. Lipschutz (der.), *On Security* (ss. 46-86). New York: Columbia University Press.

- Wæver, O. (2000). The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post-Sovereign Security Orders. İçinde M. Kelstrup & M. C. Williams (der.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community* (ss. 250-294). London: Routledge.
- Walker, R. B. J. (2017). Only Connect: international, political, sociology. İçinde T. Başaran, E. C. İşleyen, & B. Tunçer (Der.), *International Political Sociology: Transversal Lines* (ss. 13-23). London: Routledge.
- Walt, S. M. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211-239.
- Walt, S.M. (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, 9(4), 3-43.
- Waltz, K.N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: Random House.
- Wyn Jones, R. (1999). Promise: Toward a Critical Theory of Security. İçinde K. M. Fierke & R. C. Johnson (der.), *Security, Strategy and Critical Theory*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Youngs, G. (2004). Feminist International Relations: A Contradiction in Terms? Or: Why Women and Gender are Essential to Understanding the World 'We' Live in. *International Affairs*, 80(1), 75-87, DOI: 10.1111/j.1468-2346.2004.00367.x.

Examining the Concept of Security in International Relations from Alternative Theoretical Perspectives

Başar BAYSAL*

The paper discusses the concept of security within the discipline of international relations, emphasizing the lack of a precise definition akin to many concepts in the social sciences. Various theoretical approaches, classified as either traditional and positivist or critical and post-positivist, offer differing perspectives on security, with some advocating for a universal definition while others argue for its subjectivity. Exploring the etymology of security, it is linked to the absence of threats. However, scholars like Ole Wæver propose that security exists where necessary measures are taken against existing threats. The formulation of security involves addressing key questions such as what or whose security is at stake, what constitutes a threat, who provides security, legitimate methods for ensuring security, and what sacrifices can be made for security. These questions lead to diverse answers, spawning alternative security theories.

The transformation of security in the discipline of International Relations is characterized by a shift from a traditional framework to one that encompasses constructivist and post-structuralist perspectives. This transformation is marked by varied responses to key questions that constitute the elements of security definition. Referred to in the literature as the widening and deepening of security, this process has evolved since the 1970s. Traditional security, centered on the state and military focus, has been characterized by viewing security as primarily national security, emphasizing military power and control. However, a broader and more nuanced understanding of security has emerged, challenging the state-centric view and introducing alternative referent objects such as individuals, groups, the environment, economic well-being, and cultural aspects. The widening of security also involves diversifying threats and broadening the scope of security issues to include topics like migration, energy security, and pandemics. Critics argue that this transformation may dilute the focus and methods of security studies, while proponents assert that it allows for a more comprehensive and inclusive analysis of security issues.

Realism, with its state-centric and military-focused approach, provides one of the main traditional approaches to security. Realism, a fundamental theory in International Relations, emphasizes the

* Doç. Dr., Ankara Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, basar.baysal@ankarabilim.edu.tr.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9205-9234>

centrality of the state in security matters and is often associated with a military-centric perspective. Within realism, various sub-theories, such as classical realism, structural realism (neorealism), and neoclassical realism, exist, sharing common propositions related to the state-centric nature of international relations, prioritization of state survival, the importance of material capabilities, and the assumption of an anarchic structure in the international system.

Another fundamental theory in International Relations is liberalism. Unlike realism, liberalism posits that human nature is inherently good, with the potential for reason and moral progress. Liberalism, similar to realism, encompasses different perspectives within the theory. Republican Liberalism, Commercial Liberalism, and Regulatory Liberalism represent three major strands. Republican Liberalism, also known as Democratic Peace Theory, argues that democratic governments reduce the likelihood of armed conflict. Commercial Liberalism emphasizes the role of free trade in preventing conflicts between nations. Regulatory Liberalism argues that international institutions play a crucial role in preventing conflicts.

Critical security studies, grounded in constructivist and post-structuralist foundations, challenge the idea of singular truth. They reject given definitions of security and argue that security should not have a singular definition. The underlying notion is that different power relations and interest calculations influence the formulation of these definitions. Therefore, the goal is not to replace one definition with another but to expose the relationships in the construction processes of the proposed definitions.

There are three well known schools within the critical security studies: the Copenhagen School, the Paris School, and the Welsh School. Despite differences in their approaches, all these schools share a constructivist or post-structuralist theoretical background. The Copenhagen School, particularly known for its security securitization theory, emphasizes the role of discourse in the construction of security issues. International Political Sociology, also known as the Paris School, challenges the reductionist focus on discourse by incorporating both discursive and practical elements into the construction of security. It also focuses on how security measures taken for one referent object create insecurities for other referent objects. The Welsh School, or emancipatory security approach, diverges from the other schools by adopting a positive outlook on security. It views security in terms of emancipation, where freedom from constraints leads to security.

Feminist theories also criticize traditional security studies and propose alternative perspectives. They argue that the masculine structure, pervasive in various social domains, significantly influences traditional security studies. Feminism advocates for the inclusion of diverse forms of violence, such as domestic violence and sexual assault in wars, in the scope of security studies. Feminism also rejects the separation of private, public, and security realms, advocating for an interconnected approach across different levels of analysis.

The postcolonial approaches in security studies, broadly termed as non-Western or third-world security perspectives, center on critiquing Eurocentrism and power imbalances in security constructions. Postcolonial security studies argue that global hierarchies and

historical relationships between Northern and Southern societies significantly impact security constructions. They emphasize how security narratives often neglect the experiences of non-Western societies, contributing to the creation of insecurities for these societies.

In conclusion, the exploration of the concept of security within the realm of international relations reveals a dynamic and evolving landscape. The absence of a universally accepted definition has given rise to diverse theoretical perspectives, categorized as either traditional and positivist or critical and post-positivist. The transformation of security, marked by the widening and deepening of its scope, challenges the conventional state-centric and military-focused approach. Overall, the multifaceted nature of security, encompassing various referent objects and perspectives, reflects the intricate interplay of power, resistance, and knowledge within the discipline of international relations.